

בבגדי קדש, וכן הלכה, מדובר כאן על הכהנים שלא זכו בפייס; היו פושטים בגדי קודש מלבד המכנסים, לובשים בגדי חול ואז פושטים מכנסיהם. ולמ"ד מפייסים בבגדי חול – מדובר באלו שזכו, היו מלבישים אותם מכנסי קודש בעוד בגדי חול עליהם, משום צניעות, ואחר כך פושטים בגדי חול ולא היו מניחים עליהם אלא מכנסים בלבד ואז לובשים שאר בגדי הקדש (עפ"י יומא כד-כה).

דף לג

'וכסוי היה לו וכמין מטוטלת היה עליו מלמעלן'. יש מפרשים: מטלית בד (רמב"ם), ויש מפרשים שהיה זה כיסוי מזהב העשוי כדמות טלאי דהיינו פיסת בגד ללא שפה (עפ"י הערוך ועוד). ושמא עשו כן לסימן שהקטורת מעשרת את העניים, כי העניים דרכם לצאת בטלאים, והקטורת מעלה את העניים מעלה מעלה, לכך הטלאי נתון על גבי הקטורת (עפ"י פירוש הראב"ד). ויש מפרשים 'מטוטלת' – טבעת לאחיזה (הרא"ש).

– כתבו המפרשים שהמכסה היה נתון על הכף ולא על הבוץ, וכלשון המשנה להלן (ו, ב) 'כף וכסויו ביד אחד' (עפ"י באר שבע – מובא במשנה למלך הל' תמידין ג, ד; חדושים ובאורים). וברמב"ם (שם) מבואר שמלבד המטוטלת היה גם לבוץ כיסוי.

'כופין אותה על גבי גחלים ועל השרץ בשבת' – ואין מטלטלים אותם, משום איסור 'מוקצה', וישנם איסורי שבות שאסרו אף במקדש (עפ"י פירוש הרא"ש. וכיו"ב כתבו התוס' במנחות צו. וע"ש ביוסף דעת).

'מי שזכה בקטרת היה נוטל את הבוץ מתוך הכף'. לא נתפרש אם נוטלו בשמאלו, או מניח הכל על הרצפה ונוטל הבוץ בימין.

ונתנו לאוהבו או לקרובו' – את הבוץ. וחברו מערה הקטרת לתוך חפניו, וכמו שמסיים: 'נתפזר ממנו לתוכו נותנו לו בחפניו' – רצה לומר, יחד עם שאר הקטרת שעירה לו חברו מהבוץ לחפניו. וכן הוא בלשון הרמב"ם (תמידין ג, ו. וכ"ה בפירוש הרא"ש).

הנה מבואר שאין צריך 'כלי שרת' להקטרת קטורת ואין צריך 'ימין', שהרי מלא חפניו היינו ימין ושמאל יחד (עפ"י חזון איש מנחות כב, ו. וע' גם בהדושי הגר"ח הלוי (תמידין ג, ד) שהוכיח מכאן שהקטרה כשרה בשמאל. ולמד מכאן שאין לפסול משום 'חציצה' בהולכת הקטורת, לשיטת הרמב"ם).

לכאורה נראה שתחילה מוסר הכף לאוהבו, והוא עצמו נוטל מתוכה את הבוץ בימיו ומוסרה לחברו, נמצא חברו תפוש בבוץ בימיו ובכף בשמאלו, ועתה מערה חברו מן הבוץ לחפניו של המקטיר בעוד החבר אוהו את הכף בשמאלו ממתחת חפני המקטיר [והכף היתה שטוחה ורחבה כך שידי הכהן נכנסים לתוכה תוך כדי קבלתו, שלא יישפך כלום על הרצפה. חדושים ובאורים], ומה שנתפזר בכף תוך כדי העירוי, עם מה שנתפזר בהליכה – מוסיף לחפניו.

ואולם ברמב"ם משמע שאינו מוסר בתחילה את הכף לחברו אלא את הבוץ בלבד.

ובספר 'חדושים ובאורים' צידד לפרש עפ"י פשוטות לשון המשנה לולא דברי הראשונים, שהקטרת הקטורת היתה נעשית מן הבוץ ולא בידי. ומוסר את הכף לחברו, ואם נתפזר בה קטורת נוטלה חברו בחפניו ונותנה לבוץ. ותמה מדוע הראשונים נטו מפירוש זה.

ע"ב 'בזמן שכהן גדול נכנס להשתחוות'. נחלקו הדעות בענין; יש סוברים שלעולם מותר להכנס לצורך השתחויה, ואין זו 'ביאה ריקנית' כי ההשתחויה בכלל עבודה היא (תוס' מנחות כז: פירוש הרא"ש כאן. וכן מורים פשטות דברי הרמב"ם בהל' ביאת מקדש ב,ג). ויש אומרים שהכניסה לצורך השתחויה אינה מותרת אלא בגמר העבודה אבל הנכנס להשתחוות שלא בגמר עבודה – הרי הוא עובר משום ואל יבוא בכל עת (ע' בכסף משנה שם בשם הסמ"ג. וכן נקט לעיקר בספר קרן אורה מנחות כז). ע"ע בספר בברכת הובח מנחות שם; פרקי מועדות (לר"מ ברויאר) עמ' 560.

בזמן שכהן גדול נכנס להשתחוות שלשה אוחזין בו, אחד בימינו ואחד בשמאלו ואחד באבניו טובות' – מאחוריו (רמב"ם כלי המקדש ה,יא).

משמע ברא"ש שהשלשה אוחזים בו לכבודו כשבא להיכל המלך. ולולא דבריו ז"ל היה נראה לפרש משום שנכנס להשתחוות צריך לסייעו להקימו, וגם כדי שהחושן לא יפול, אבל אם נכנס להיכל שלא להשתחוות לא היו הולכים עמו, כדרך שאין הולכים עמו בעזרה (חדושים ובאורים). נראה שיש לפרש כן גם בדעת הרא"ש, ומה שכתב 'לכבודו של כהן גדול כשר שסומכין בו עבדיו בכניסתו להיכל המלך' היינו גם כן בגלל השתחויתו, והלא אין כניסה ללא עבודה ואין עבודה ללא השתחויה בסיומה, הלכך צריך סמיכה תמיד. ואם תמצי לומר שבכל אופן הוא נכנס עם מלוים, מה שצריך שלשה דוקא, מימינו ומשמאלו ובאבנים – זה ודאי משום ההשתחויה.

במדינה הכהנים נושאים את ידיהם כנגד כתפיהם. טעם הגבהת הידים כנגד הכתפים, כי הזרוע כולה נקראת בתורה 'יד', כמו וקשרתם לאות על ירך, לכן למטה מן הכתפים אינה בכלל 'נשיאת ידים' שהרי זה מקום היד ממש (באר שבע).

יבמקדש על גבי ראשיהן' – אין הכוונה להנחת ידים על הראש אלא פורסים הידים [כדכתיב ובפרשכם כפיכם] למעלה מגובה הראש (חדושים ובאורים).

בפירוש המיוחס לראב"ד כתוב שהכהנים במדינה רשאים להגביה ידיהם כבמקדש, אלא שלא חייבו אלא כנגד הכתפים. ובמחזור ויטרי (קל) משמע שאין להרים למעלה מן הכתפים. וכן בספר יראים (טו) כתוב שאין נאה להגביה למעלה מן הכתפים, שנראה כשוטה בעמידתו, וכתוב 'זה א-לי ואנוהו' – אתנאה לפניו במצוות. אלא שבמקדש עשו כן מפני ששכינה למעלה מאצבעותיהם, ואין זה מן הכבוד שיהא ראשם גבוה ממקום השראת השכינה. וגם כדי שלא יבוא להסתכל על אצבעותיהם. (גם הרד"ל בהגהותיו לטוטה לח פקפק בדברי הראב"ד הנ"ל). וע"ע בראשונים הנ"ל וב'גליוני הש"ס' בטוטה שדנו על הרמת הידים ממעל התפלין, ומאי שנא מציין.

בזמן שכהן גדול רוצה להקטיר היה עולה בכבש והסגן בימינו. וקשה, למה בימינו והלא הולך בימין רבו הרי זה בור?

ויש לישב בשני אופנים: או שכשעולה בכבש הלא שמאלו למערב, לצד היכל וקדש הקדשים, ולכן הסגן בימינו שלא כרגיל, כדי שלא להפריד בין הכהן הגדול להיכל.

או יש לומר שאר הכהנים היו מהלכים לשמאל הכהן הגדול, וכמו שאמרו (בסנהדרין יט.). שהסגן הולך בימינו כשראש בית אב וכל העם משמאלו [וע' במנחות צח: ובתוספתא סנהדרין פ"ח – מחלוקת תנאים אם אמצעי משובח או השני, כנר מערבי שהוא השני ומימינו אחד, וכל השאר משמאל] [עפ"י 'עלה יונה' עמ' רעז].

ע"ע תו"י יומא מה. ד"ה היום.

‘ודברו הלויים בשיר. הגיעו לפרק – תקעו והשתחוו העם. על כל פרק תקיעה ועל כל תקיעה השתחויה’. מה טיבה של השתחויה בזמן השיר? – יש לפרש שההשתחוואה היא מכלל השירה, מבחינת ‘לך דומיה תהלה’. דרך כלל, מתוך הכרה שאי אפשר לבטא גדולת השם על ידי שירה בפה, תוקעים בחוצצרות. אך כשאי אפשר להשלים את שיר ה’ אפילו על ידי מנגינת החוצצרות ושאר כלי שיר – נופלים השומעים על פניהם, כאומרים לקודשא בריך הוא: אי אפשר להודות לך, ועבדיך הננו. ובזה נגמר קיום השירה, שירה של דומיה (עפ”י ‘שעורים לזכר אבא מר’ ח”ב עמ’ עג. עע”ש בהרחבה).

‘השיר שהיו הלויים אומרים במקדש...’. איתא בזוהר שבכל יום אמרו שירה כנגד אלף שנה מימות עולם; – ביום הראשון אמרו על האלף הראשון, שאז היתה הארץ במלואה, שעד שלא שטף המבול, היתה הארץ מלאה כל טוב בכל דבר. ביום השני גדול ה’... בעיר אלקינו – שבאלף השני נבחר הר המוריה. בשלישי היו אומרים אלקים נצב בעדת אל – שבשלישי נתן את התורה והשרה שכינתו בישראל. ברביעי א–ל נקמות וכו’ – באלף הרביעי החריבו האומות את הבית, וא–ל נקמות יעשה בהם נקמה. בחמישי הרנינו – שכל האלף החמשי לא היה לנו בית המקדש ואין לנו אלא רינה בפה. בששי ה’ מלך... – באלף השישי יהיה ה’ עלינו למלך, והיתה לה’ המלוכה. בשבת – ‘מזמור שיר ליום השבת מזמור שיר לעתיד לבוא ליום שכולו שבת’ – פירוש, בא לבאר מהו הכפילות ‘מזמור שיר’? – לפי שמזמור זה מדבר אלעתיד לבוא, ואז יהיו שני ימים [כדברי אביי במסכת ראש השנה], אחד יום שכולו שבת ומנוחה, והשני – לחיי העולמים – היינו אחר התחיה שנוכה לה במהרה בימינו אמן (עפ”י באורי הגר”א).

נספח

להלן מאמר הרש"ר הירש ז"ל, אשר כותרתו 'לנוכח ההתכחשות לעתיד מקדשנו הנבואי' (מתוך הספר במעגלי שנה ח"ד עמ' קיד, חודש אב). דברים הראויים לשעתם ומקומם ויפם גם לדורנו אנו.

האסון המדיני

הכל מודים ומסכימים כי עם נפילת ירושלים התחיל אסוננו המדיני, וכי מפגרים אנו אחרי אומות אחרות בכל הנוגע לריבונות ועצמאות מדינית, עדיין רחוקים אנו מליהנות משוויון זכויות מלא. הרגשת הזרות והקיפוח היא במיוחד מנת חלקם של אחינו המתבוללים, שהם נתקלים יותר מכל שאר היהודים ביחס מתנכר ודוחה מצד הגויים, שכן כל מגמתם היא להסתפח על חברתם ולהיות כמוהם, ולא תמיד הם מקבלים אותם בזרועות פתוחות. ומאידך: הקשר שלהם עם היהדות רופף מאד, והם יוצאים קרחים מכאן ומכאן. נקל איפוא להבין, כי נחיתותנו המדינית פוגעת בהם יותר מכל, ואולי מצטערים הם על נפילת ירושלים, אם כי אינם תולים את תקוותיהם בתקומתה של מדינת היהודים, הואיל ועיניהם נשואות לא אל הגאולה המיוחדת מדורי דורות, אלא אל תוצאות ויכוחי הסרק של צירי בתי המחוקקים במדינות אירופה. ואולם, בחורבן בית המקדש רואים הם הישג דתי ראשון במעלה, כי על ידי כך נשתחררו מ'פולחן' קרבנות הדם שהיו מקריבים על המזבח. לפי השקפה זו אינם יכולים, כמובן, להתאבל לפני ה' על חורבן המקדש ולהצטרף לתפילות כלל ישראל: 'בנה ביתך כבתחילה... והשב את העבודה לדביר ביתך... והשב כהנים לעבודתם ולויים לשירם ולזמרם'. לגבי דים אבדה ציון לנצח, ואין כל טעם עוד לכל הדינים וההלכות והמנהגים הקשורים בארץ ישראל ובתקות שיבת ציון. כל זה אינו בעיניהם אלא השקפה מיושנת שכבר עבר עליה הכלח. לדעתם, הרי כל תכלית נודדי הגלות מן הירדן ועד ירכתי צפון, אינה כי אם להשכיח את ענין עצמאות ישראל בארצו ועבודת בית המקדש.

התכחשות שסופה תחייה

אפשר שדוקא התכחשות זו לכיסופי ציון וירושלים מבשרת את תחייתן. אפשר שנאצה זו תהלוך על ראשנו ותעורר אותנו מתרדמת השנים הרבות. 'אמר ליה רב נחמן לרבי יצחק: מי שמייע לך אימת אתי בר נפלי? אמר ליה: מאן בר נפלי? אמר ליה: משיח. משיח בר נפלי קריית ליה? אמר ליה: אין, דכתיב ביום ההוא אקים את סכת דוד

הנפלת (סנהדרין צו): הוה אומר: משיח הוא בר נפלי, דהיינו תולדת הנפילה. הנפילה כשלעצמה מקרבת את ביאת המשיח. כאשר סוכת דוד נוטה ליפול, אזי משיח בא. כלפי חוץ כבר חרבה סוכת דוד מזמן, אבל הסכנה האמיתית אורבת לה בעיקבתא דמשיחא, וסכנה זו מעוררת ומקרבת את המשיח.

אפילו אחרי אלפי שנות גלות וחורבן המקדש, הרי כל עוד הלבבות בישראל פונים אל מקדש ה' בתור מרכז רוחני; כל עוד ישראל שקדו לשמור על הגשמת התורה בחיים היומיומיים, ובית המקדש היה רק הסמל החיצוני לשמירת התורה; כל עוד העם בכלל הכיר בחובתו לקיים את התורה והמצוות בשלמותן; כל עוד התקדשו ישראל לעבודת הבורא לא רק כעבודה שבלב שברגש ובמחשבה, אלא כמו בבית המקדש, כעבודה שבמעשה, על ידי הקדשת החיים כולם, עם כל רמ"ח ושס"ה שבגוף ועם כל צעד ושעל וכל רגע שבחיי יום יום, כדרך שהיו מקריבים בבית המקדש את הדם, האברים, האימורים והנסכים, לא בדיבורים בעלמא אלא בהבעת נכונות על ידי מעשים; וכל עוד ישראל יודעים ומכירים, כי מפני חטאינו גלינו מארצנו וחרב בית מקדשנו, וכי יעודנו הוא לבנותו מחדש על ידי טוהר מידותינו והקדשת כל חיינו לה' – כל עוד ישראל נוהגים כך, הרי אין בית המקדש חרב וסוכת דוד לא נפלה בלבותיהם של ישראל. ציון ובית המקדש היו תמיד בבחינת מחנכיו הנאמנים של עם ישראל, אשר עוררוהו והמריצוהו לקראת תכליתו זו.

אבל אם ישראל נוטשים פתאום את מחנכיהם, פונים עורף לציון וירושלים ורואים בהם עבר ילדותי גרידא, מתגאים על אבותיהם 'נחותי הדרגה' ורומסים ברגל גאווה את כל הקדוש והיקר להם, כשהם בוררים לעצמם רק מזכרות בודדות מן המורשת הרוחנית של העם, אשר אין בהן כדי להכביד על המעוף והתנופה של הזמן החדש, ומאידך יש בהן כדי לשמש בשעת-צורך תעודת השתייכות ליהדות העולמית ולמקדש הישן בציון – אזי ציון נחרבת וסוכת דוד נופלת, כי יסיר ה' את ידיו ממנה ולא יחזיקנה.

המוחקים את ציון וירושלים מתוך ה'סידור'

נעימת הבזו והזולזול, בה מדברים היהודים ה'מתקדמים' של תקופתנו על סוכת דוד ועל עבודת בית המקדש, מעידה על התהום העמוקה שנפערה ביניהם ובין התורה, והיא מהווה את הביטוי העז ביותר לכפירתם שבלב והתנכרותם ליהדות השלמה.

הם שקדו לחנך את הדור הצעיר לאי-ידיעת התורה, בהפכם את ספר-הספרים, את התעודה הלאומית של תולדות עמם, לספר חתום, אשר ממנו לא יוכלו להבין את מהותם ועתידם. ועתה הגם הולכים אחרי מוריהם הרוחניים מתוך התמסרות עיוורת ומקבלים ללא ערעור את כל פרי דמיונותיהם וכזביהם. בגאווה טפשית ובשנאה ערמומית הם מצביעים על היכל ה' בציון, אשר אנו מתפללים ומייחלים תמיד שה' יחזירו על מכוננו, ומדברים על 'פולחן-הדמים' ששרר שם ואשר הצלחנו 'להשתחרר' ממנו ולהיעלות מעליו. ועל כן הם מוחקים מתוך תפילותיהם כל שמץ של כמיהה וציפיה לבנין בית המקדש.

'פולחן דמים', כך מכנים הם את סדר הקרבנות בבית המקדש. איך ירהיבו עוז בנפשם לייחס תיעוב כזה לבית הנעלה והקדוש ביותר בישראל?! איך ירשו לעצמם לנאץ כך את עבודת ה' שעליה נצטוונו מן התורה, ואשר עליה אמר לנו ה': **ועשו לי מקדש ושכנתי בתוכם** (שמות כה,ח)!!

במושג זה מתכוונים הם להוריד את עבודת המקדש לשפל-המדרגה של שוכני יערות-עד, הסוגדים לאליליהם בקרבנות דמים. כך הם משפילים לדרגה זו גם את אבות האומה, את אברהם יצחק ויעקב, משה ואהרן, חנה, דוד ושלמה וישעיהו. הם מתארים את ה'פרימיטיביות' של מיטב בני האומה הישראלית במשך כשלושת אלפי שנה, כאשר 'סגדו' לה' על ידי 'פולחן דמים' זה, ואף ייחדו לו מקום ראשון במעלה גם אחרי החורבן, וכל משאת נפשם היא שיוכלו שוב להקריב קרבנות לפני ה' בבית המקדש. לפי תיאוריהם הזדוניים מצטיירת דמותו של אלוקי האומה הישראלית, אלוקי אברהם יצחק ויעקב, כעין אליל צמא דמים, עד כי תסלוד נפשם של בני הנעורים מאבותיהם ה'פרימיטיביים' אשר עבדו את ה' בקרבנות דמים ועוד סברו שזוהי העבודה האמיתית!

'פולחן דמים!' מה פשר הביטוי הזה, אם אמנם יש בו יותר מאשר פטפט סרק של שנאה עיוורת? אם ישאל השואל: מפני מה מחקו מתוך סידור תפילתם את הזכרונות ל'פולחן הדמים' בבית המקדש ואת הכיסופים להחזרת העבודה לדביר בית ה' – יקבל את התשובה: מפני שחלה התקדמות רבה מאד בהלך מחשבתנו, ברגשותינו האנושיים ובמושגינו על ה', עד כי לא נוכל עוד בשום פנים להאמין כי אמנם יש צורך בדם כדי לשכך את חרון אף ה', וכי צריך להקדיש לו את חירחרורו האחרון של טלה שחוט כדי להינצל מנקמתו. בכלל אין הא-ל מצטייר לנו כדמות זועמת וכא-ל נקמות. כל חושינו סולדים מן הרעיון, כאילו נחוץ להזות מדמה של בהמה חפה מפשע כדי לקיים את רצון ה' ולעשות לו נחת רוח...

בדרכיו של אבי האומה

הנה כי כן, אחרי אלפים בשנים הגיעו ה'מובחרים' הללו לרמה 'כה נעלה וכה צרופה' של ידיעת ה'! רק עיניהם שלהם נפקחו לראות את אשר לא ראו אבותיהם ואבות אבותיהם לפניהם! שוכחים הם את אבי האומה, את אברהם אשר בנה מזבח לה' וכל חייו היו קודש לעבודת ה' ולגמילות חסדים עם אחיו בני האדם. באצילות נפש עילאית טרח למען כל אדם להיטיב עמו ולהרבות עליו חסדו. וכאשר נחרץ גזר-דין של ערי החטא והפשע, סדום ועמורה, עמד והתחנן לפני ה' כי לא ישחית את הערים ההן בזכות קומץ צדיקים, וה' הבטיח לו: **לא אשחית בעבור העשרה** (בראשית יח, לב). ודוקא בשל אצילות נפשו ורגשותיו האנושיים המעודנים, בנה מזבחות לה', אשר חנן אותו בנפש זו וברגשות אלו, וברגע חגיגי על פיסגת הר המוריה, בשיא דביקותו בה', שחט איל לפניו! ורגשותיו האנושיים הנאצלים של אברהם אבינו מהוים את מורשתנו הרוחנית הגדולה, אשר גם צאצאיו ה'מתקדמים' יודעים לפעמים להתגאות ולהתפאר בה.

משה רבינו

ומשה רבינו! הוא הגיע לדרגה העליונה של הענוה והיה שפל רוח לפני ה', אבל הוא ראה את אשר לא ראה ילוד אשה זולתו. פעמים רבות התפלל לפני ה' על עמו וביקש סליחה ומחילה על חטאיו, וה' לימדו את מידותיו: ה' ה' א-ל רחום וחנון ארך אפים ורב חסד ואמת, נצר חסד לאלפים **נשא עון ופשע וחטאה ונקא** (שמות לד, ו-ז) – ובכל זאת הוא הקים מזבח אבנים ביום בו נתגלתה השכינה בהר סיני ושלח את נערי בני ישראל להקריב עליו קרבנות עולות ושלמים: ויקח משה

חצי הדם וישם באגנת, וחצי הדם זרק על המזבח. ויקח משה את ספר הברית (שמות כד, ו-ז). גם חנוכת המשכן לא נחוגה על ידי דרשות חגיגיות בערב או בבוקר, אלא במשך כל שבעת ימי המילואים שחט משה רבינו קרבנות כמו ידיו, היזה את הדם, שרף אימורים ואברים כליל לאישים, והניף תנופות. גם בברכת פרידתו מן העולם תיאר משה את רוממותו ותפקידו של שבטו: יורו משפטיך ליעקב ותורתך לישראל, ישימו קטורה באפך וכליל על מזבחך (דברים לג, יא).

נעים זמירות ישראל

ודוד מלך ישראל! כל מלה של תפילה הנשמעת בבתי התפילה של ישראל וגם של שאר הדתות, מקורה ב'תהלים' שלו. מזמוריו מרוממים את רוח האדם אל ה'. כמעט בכל פרק מפרקי התהלים שר דוד על התאצלותה והתרוממותה של הנשמה אל ה', על ידי טוהר המידות וקיום מצוות הבורא באמונה ובלב שלם. בכל מזמוריו עובר כחוט השני הרעיון כי רק נקי כפים ובר לבב הוא יעלה בהר ה' ויקום במקום קדשו. הוא מדגיש כי אין אלקים רוצה בקרבנות אלא בקיום רצונו: כי לא תחפץ זבח ואתנה, עלה לא תרצה. זבחי אלקים רוח נשברה לב נשבר ונדכה אלקים לא תבזה (תהלים נא, יח-ט). עם זאת הוא שר על ישראל שיאמרו בשעת גאולתם: אבוא ביתך בעולות אשלם לך נדרי... עלות מחים אעלה לך עם קטרת אילים אעשה בקר עם עתודים סלה (שם סו, יג-טו). מי שניצל מסכנת מות אומר עליו דוד: ויזבחו זבחי תודה ויספרו מעשיו ברנה (שם ק, בא). ובהלל אנו אומרים: לך אזבח זבח תודה ובשם ה' אקרא (שם קט, יז). אסרו חג בעבתים עד קרנות המזבח (שם קיח, כז). ועל עתידנו הוא שר: הטיבה ברצונך את ציון תבנה חומות ירושלם. אז תחפץ זבחי צדק עולה וכליל אז יעלו על מזבחך פרים (שם נא, כ-בא). ולא רק במזמוריו כך אלא גם למעשה הקריב דוד קרבנות לפני ה'. כאשר נשא את ארון ה' אל עיר דוד: ויהי כי צעדו נשאי ארון ה' ששה צעדים ויזבח שור ומריא (שמואל ב, ו, יג). וכאשר השלים את העברת הארון אל עירו: ויעל דוד עלות לפני ה' ושלמים (שם פסוק יז).

החכם מכל אדם

ושלמה המלך! הוא נשא בחנוכת בית המקדש את הנאום הנודע ביותר, אשר ממנו למדו ולומדים כל הנואמים והמטיפים בבתי התפילה של כל הדתות את התוכן והצורה של נאוניהם. הוא הביע את הבנתו לגבי עבודת בית המקדש בתפיסה רחבה וכוללת מאד, ואפילו המתקדם שבמתקדמים אין לו להתבייש בהבנת מושג האלוקות כמו שלמה המלך, ובכל זאת: ויזבח שלמה את זבח השלמים אשר זבח לה' בקר עשרים ושנים אלף וצאן מאה ועשרים אלף (מלכים א, ח, טג). כלום לא היה זה 'פולחן דמים'?

נביאי ה'

וישעיהו הנביא! כשחטאו ישראל נשא קולו ושאל: למה לי רב זבחיכם? (ישעיהו א, יד). שכן אין בהם כדי להציל את בית המקדש מן החורבן. אבל לגבי גאולת ישראל וגאולת האנושות כולה לעתיד לבוא הוא מנבא: והביאותים אל הר קדשי ושמתים בבית תפלתי, עולותיהם וזבחייהם לרצון על מזבחי, כי ביתי בית תפלה יקרא לכל העמים (שם נז, ז).

גם ירמיהו הנביא דוחה נמרצות את קרבנותיהם של בני דורו ואומר: עלותיכם ספו על זבחיכם ואכלו בשר (ירמיהו ז, כא). ועם זאת כאשר הוא תולה את המשך קיומם של העיר ובית המקדש בשמירת השבת, הוא מנבא: ובאו בשערי העיר הזאת מלכים ושרים יושבים על כסא דוד רכבים ברכב ובסוסים המה ושריהם איש יהודה וישבי ירושלים, וישבה העיר הזאת לעולם. ובאו מערי יהודה ומסביבות ירושלים ומארץ בנימין ומן השפלה ומן ההר ומן הנגב מביאים עולה וזבח ומנחה ולבנה, ומבאי תודה בית ה' (שם יז, כה-כו). ועל החזרת העטרה ליושנה ניבא ירמיהו: עוד ישמע במקום הזה אשר אתם אמרים חרב הוא מאין אדם ומאין בהמה, קול ששון וקול שמחה קול חתן וקול כלה, קול אומרים הודו את ה' צב-אות כי טוב ה' כי לעולם חסדו מבאים תודה בית ה', כי אשיב שבות הארץ כבראשונה אמר ה' (שם לג, יא). הנה ימים באים נאם ה' והקמתי את הדבר הטוב אשר דברתי אל בית ישראל ועל בית יהודה. בימים ההם ובעת ההיא אצמיח לדוד צמח צדקה, ועשה משפט וצדקה בארץ. בימים ההם תושע יהודה וירושלים תשכון לבטח, וזה אשר יקרא לה ה' צדקנו. כי כה אמר ה', לא יכרת לדוד איש ישב על כסא בית ישראל. ולכהנים הלויים לא יכרת איש מלפני, מעלה עולה ומקטיר מנחה ועשה זבח כל הימים (שם פסוקים יד, יח).

הרי איפוא אחת מן השתים – או שכל אלה דברי שקר הם, חלילה, אשר לא ניתנו מפי ה', או שזוהי החוצפה הגסה והנתעבת ביותר, אשר אין למצוא לה שום לימוד-זכות מלבד שהיא נובעת מטפשות מופלגת, לטעון כנגד דברי ה' אלו, שיש למחוק מתפילותינו את החזרת עבודת הקרבנות לירושלים!

שגב הקרבנות

'פולחן דמים' בציון! גם השוטה המובהק ביותר מבין ויודע כי בציון לא נשפך דם בצורה מרתיעה ומסלידה. מעולם לא היו ביהדות קרבנות דמים, שיש להם צד שוה כלשהו לפולחן של פראי האדם. הללו אמנם מעוררים תיעוב ושאת נפש, וכיום רוצים דוקא לעורר רגשות אלה בלב בני תקופתנו, כדי להמאיס את דורות העבר של תולדות ישראל וכדי להשפיל ולשים לבז את המרכז הקדוש ביותר של חיי ישראל בעבר, אשר הוא גם התקוה ומשאת הנפש של כל יהודי נאמן.

כל הקורא בתנ"ך ומתבונן בתוכנו יודע היטב כי דוקא ברגעי התרוממות כבירה, כאשר ההתלהבות מגיעה לשיאה ונודעת לה השפעה גם על הדורות הבאים, עת האדם מחליט להיטיב את דרכו וכל כולו נרגש לרגל המאורע – אזי היינו מצפים לשמוע מלים עזות, חוצבות להבות אש ויורדות חדרי בטן, אך דוקא אז מתברר כי המלה היא חלשה מדי ואת מקומה יכול למלא רק הקרבן.

הנה ברגעים הגדולים והנשגבים ביותר בתולדות עמנו – בליל יציאת מצרים, בו נהיה ישראל לעם; ביום בו קיבל העם את התורה מסיני ונכנס בברית עם ה' אלוקיו; ביום השמיני למילואים, כאשר הכהנים נתחנכו לעבודת ה'; ביום חנוכת בית המקדש בימי שלמה; עם כניסת העם אל ארצו אחרי עברו את הירדן; בימי חג ומועד וביום הכיפורים; וכן בכל רגעי ההתעלות וההתרגשות של האדם ברשות היחיד שלו – בכל אלה מילא הקרבן את מקום הדיבור. כן אנו למדים מן התנ"ך, כי אין אדם מגיע אל הדרגה הנשגבה ביותר – שלימות מוסרית, טוהר המדות, תשובה שלמה ומציאת חן בעיני ה' – אלא בהביעו את רגשותיו על ידי קרבן במקום במלים.

מסתבר איפוא לכל אדם הוגה וחושב, כי הקרבנות מביאים את האדם לידי הנשגב ביותר, מעוררים אותו לשלימות מוסרית, וכי אין תחליף להם בנידון זה. על כן ברור לו כי האידיאל הנעלה ביותר של היחיד ושל האומה כולה בא לידי ביטוי בהקרבת הקרבן, וכל חלקי הקרבן נודעת להם חשיבות לביטוי זה. הקרבת הדם, הכליות, הראש והאברים, מבטאת את אשר עלינו לעשות בכל טיפת דמנו, בכל חושינו ויצרינו, בכל כוחנו ובכל תנועותינו, למען ה' ותורתו הקדושה. על ידי הבאת הקרבן אל המקום אשר קידשו ה' לשם כך, מבטאים אנו את רצוננו והשתדלותנו להגיע אל הדרגה המוסרית העליונה בחיינו היומיומיים, למען ישרה ה' את שכינתו על עמו ישראל ומשכנו הלאומי ויברכהו בברכת רצונו וחסדו.

אין לתמוה, איפוא, על כך שאותם הנביאים אשר דיברו קשות כנגד הקרבנות, בעת שבני דורם ירדו לשפל המדרגה המוסרית, ניבאו בכל זאת ששיבת השכינה וההתחדשות המוסרית יתבטאו שוב על ידי החזרת 'פולחן' הקרבנות!

הנביא הושע מנבא ואומר על הקרבנות: זבחי הבהבי יזבחו בשר ויאכלו ה' לא רצם וכו' (הושע ח,ג), ואילו פסוקים אחדים אחרי זה, בראותו את עמו שרוי בגלות, מקונן הנביא: לא ישבו בארץ ה' ושב אפרים מצרים ובאשור טמא יאכלו. לא יסכו לה' יין ולא יערבו לו זבחיםם כלחם אונים להם כל אכליו יטמאו, כי לחמם לנפשם לא יבוא בית ה' (שם ט,ג-ד); מה תעשו ליום מועד וליום חג ה' (פסוק ה).

כלום עלינו להתבייש בנביא זה ולא לקונן יחד עמו? הרי הוא מקונן על כך שאין לנו קרבנות בגלות, אין לנו 'לחמם נפשם' אשר לפני כן רוממו את כל חיינו, לרבות צרכי הגוף וחושינו, למדרגה של עבודת ה', לאנושיות מוסרית טהורה. עתה חסרים אנו את עבודת הקרבנות, וביחוד 'ביום מועד ביום חג' נעדר מאתנו הביטוי היחידי שנקבע לנו כשיא ההתעלות אל הקדושה והטהרה. וכי אינו מן הראוי לנו לקונן יחד עם הושע על חוסר הקרבנות בגלות בימי חג ומועד, או אולי נעזי למחוק את זכר הקרבנות מתוך תפילות החג בשרירות לב ובשחצנות?

אמצעי ולא מטרה

ומאחר שהקרבנות היוו את הביטוי הנשגב ביותר להתקדשותנו לפני ה', איך יתכן שהשתמשו בהם כל כך לרעה, עד שה' בעצמו אמר בפי נביאיו כי היו לו הקרבנות לזרא, והוקיע את מקריביהם כאוכלי בשר גרידא? ברם, ה' היה שולל בחריפות כזאת גם כל דבר אחר אשר ציזה אותנו ואשר כשלעצמו אינו מהווה את קדושתנו אלא נצטוונו לעשותו רק כדי להגיע על ידו למדרגה של קדושה, ואילו אנו איננו משתדלים לנהוג על פיו בקדושה אלא רואים בו בעצמו תחליף לקדושתנו, כך שהדבר אשר נועד להיות התחלה ואמצעי הפך להיות אחרית ומטרה. מי שרואה בקרבן עצמו משום קדושת חיים ולא אמצעי להגיע אל הקדושה, הרי פוטר הוא את עצמו על ידי הקרבת הקרבן מלהגיע אל הקדושה האמיתית, וכמובן שקרבן כזה אינו רצוי לפני ה' ואין בו אלא אכילת בשר גרידא. כך דן ה' בשלילה כל שרירות לב אנוכית, בה אנו בוחרים לעצמנו מתוך מצוותיו רק את המצוות הנראות לנו ומבליטים אותן בהדגשה יתירה, ובכך סבורים אנו לפטור את עצמנו מקיום יתר המצוות שאינן נוחות לנו. ואכן, ה' כועס לא רק על הקרבה שרירותית ואנוכית של קרבנות: למה לי רב זבחיםם (ישעיהו א,יא), ובאותו פרק נאמר גם: חדשיכם ומועדיכם שנאה נפשי (שם יד), ומיד לאחר זה: ובפרשכם כפיכם אעלים עיני מכם גם כי

תרבו תפלה אינני שמע (שם טו). וגם הנביא עמוס אומר: שנאתי מאסתי חגיכם, ולא אריח בעצרתים. כי אם תעלו לי עלות ומנחתים לא ארצה, ושלם מריאיכם לא אביט. הסר מעלי המון שריך וזמרת נבליך לא אשמע (עמוס ה,כא כג).

הנה כי כן, לא רק הקרבנות נוצלו לרעה בימי הנביאים אלא גם המועדים ושאר המעמדים החגיגיים בחיי העם. התפילות והמזמורים היו לזרא לפני ה', כאשר לא היה בהם כדי להעלות את כל חיינו למדרגת קדושה לפי התורה, כאשר לא שימשו יסוד לבנין חיינו על פי התורה, אלא ראו בהם את כל תוכן היהדות. אם אנו מקריבים קרבנות, חוגגים חג ומועד ומתפללים לפני ה' בשירים ומזמורים, לא על מנת להכשיר את עצמנו לקיים את התורה כולה באמונה ובלב שלם, אלא על מנת לצאת ידי חובתנו בהקרבת הקרבן גופא, בחגיגת המועד ובאמירת התפילות והמזמורים – הרי יוצא שלא זו בלבד שכל אלה אינם מביאים אותנו לחיי תורה ומצוות וקיום רצון ה', אלא עוד מקיימים בקרבנו את התכחשותנו לה' ולמצוותיו.

אילו קם בימינו נביא

אילו קם בימינו נביא וראה את כל העבודה-הזרה הנעשית ב'היכלות' המפוארים של אחינו 'המתקדמים', המתרברים ברוב חוצפתם וטפשותם מתוך בוז ולעג כלפי 'פולחן הקרבנות' ושוקדים על פולחנם שלהם, שאין מטופש ואילי יותר ממנו, בהטיפים לאמר כי כל היהדות כולה מצטמצמת רק במסגרת הצרה של בית הכנסת, בנוסאות התפילה והשירים השונים לקול צלילי העוגב, ובתרומה שתורמים לטובת ה'היכל' עם פולחנו המפואר לקול 'שרים ושרות' – וכל זה כדי להיפטר מכל יתר המצוות בחיי יום יום, בחוג המשפחה, בחברה ובעבודה – כי אז היה הנביא אומר כדברי מלאכי: מי גם בכם ויסגר דלתים ולא תאירו מזבחי חנם, אין לי חפץ בכם אמר ה' צב-אות ומנחה לא ארצה מידכם (מלאכי א,י). ואכן, אילולא בית הכנסת המסורתי מימי אבותינו, עם התפילה בציבור וקריאת התורה, אשר בו עוד מתכנסים יהודים מתוך שאיפה להתעלות לחיי תורה ומצוות – אפשר שהתרופה היעילה ביותר, אם כי גם הקיצונית ביותר, לתעוטי דורנו, היתה לסגור באורח זמני, לתקופה של מאה שנה, את כל בתי הכנסת! לא, אחי, אל יבהילך רעיון נורא זה. סגירת בית הכנסת לא תשבית אפילו אחד מאלף חלקים של מצוות ה', כמו ביטול מצוה אחת מן התורה – למשל: איסור גיד הנשה – מתוך הנחה שכבר פג תוקפו של איסור זה. סגירת כל בתי הכנסת על ידי היהודים עצמם, היתה מהווה את המחאה הנמרצת ביותר נגד ההתכחשות לתורה ולמצוות, וכן היה בסגירה זו משום ביטוי מיוחד לרעיון כי את היהדות יש לבקש במקום אחר ולא דוקא בבית הכנסת, וכי בית הכנסת אינו נקודת הכובד של היהדות. כל הרוצה להיות יהודי נאמן, שומה עליו לבטא את השתייכותו ליהדות על ידי קיום המצוות המעשיות בחיי יום יום. כל קהלה יהודית שומה עליה לייסד גם מוסדות אחרים, אשר בהם יכבדו את שם ה' באמונה ובלב שלם וירוממו את התורה הקדושה על ידי קיום מצוותיה למעשה.

סגירת בתי הכנסת היתה גם משמיטה את הקרקע מתחת רגלי 'כהני הדת', שהיו נאלצים לחפש לעצמם כר-פעולה וחשיבות לעצמם במקום בו יש בהם צורך – ללמד תורה לנוער ולזקנים ולהלהיבם לקיום המצוות בחיי המעשה. כך היו בונים בתי כנסת והיכלות לה' ולתורתו בחיי המעשה. זו היתה עשויה להיות הרפואה למכתנו, ואז היינו אולי ראויים לפתוח שוב את בתי

הכנסת, ואולי היינו זוכים אפילו לקימום בית המקדש בציון, הוא בית המקדש העשוי כולו אש ואשר ירד מן השמים, ולהשיב שם את 'פולחן הדמים' של הקרבנות.

האם ראויים אנו להקריב קרבנות?

אין צורך להדגיש כי לא יתכן צד שוה כלשהו בין המוסד העליון והקדוש ביותר של ה' האחד והיחיד, לבין פולחן אלילים, לו גם בחיצוניות גרידא, וחלילה לנו לכנות את עבודת ה' בציון באותו כינוי 'פולחן' המיועד רק לסגידה אלילית של פראי אדם. עבודת הקרבנות בבית המקדש אין בה כל סתירה לכל השקפה מתקדמת שהיא אלא שאנחנו עוד לא התקדמנו עד כדי כך. עוד לא היתה מעולם תקופה אשר בה היינו ראויים למקדש ה' ולקרבנותיו.

עוד לא היתה תקופה, בה היו כל חיינו, הן חיי הפרט והן חיי הכלל, חדורים רוח ה' ותורתו במדה כזאת שהיוו התגלמות והגשמה מלאה של הקרבן הלאומי: עולת התמיד שעל ידו היינו מבטאים מדי יום ביומו על פיסגת הר המוריה, כי בכל טיפת דם שבנו, בכל חושינו יצרנינו וכוח רצוננו, בכל מניע הממריץ אותנו לפעולה ובכל אמצעי המביא אותנו אל שאיפותינו – אנו מגשימים וממלאים את תפקידנו ומביעים בקרבננו את תודת הלאום ואת הבטחון הלאומי, וזהו ערכו האמיתי של קרבן התמיד.

היום כבר אין רואים בכך משום חילול-השם נורא, כאשר מקדישים בית להיות בית כנסת ליהודים ומכניסים בו את תורת ה' בתוך ארון הקודש, ובעת ובעונה אחת מכחישים את תוקפן של מצוות התורה בחיים, ויתירה מזו: מטיפים לביטול המצוות נוכח התקדמות התקופה. כיוצא בזה היה חילול השם לפני החורבן, כאשר הקריבו את קרבן התמיד במועדו וסימלו בכך את הקדשת כל כוחם וכל חייהם לה', על מנת לקיים את עשרת הדברות שבתוך הארון בקודש הקדשים, ולצרף את החיים על אש התמיד שעל המזבח לרצון ה'; ועם כל זאת הופרה הבטחה סמלית זו בחיי האומה, כאשר רמסו ברגל גאווה את מצוות ה'.

מפני חילול-השם זה גלינו מארצנו וחרב בית מקדשנו וניטלה זכותנו לחיות על אדמת הקודש, עד אשר נעבור נסיונות ארוכים מרים ומחרידים, ונתבגר במדה מספקת כדי לחיות שוב על אדמתנו חיי אמונה וקדושה וטהרה, באין חשש שנחזור חלילה לסורנו. או אז נזכה שוב להתרכז מסביב לעבודת ה' בבית המקדש, כפי שדיבר ה' אלינו בהר סיני וכפי שניבאו לנו נביאינו.

אין להם חלק באלקי ישראל

הללו אשר בגאווה האוילית ובקוצר שכלם הם מבזים את עבודת הקרבנות, אשר ה' קבע לנו את סדריה בתורתו הקדושה והבטיחנו להשיבה לדביר ביתו בציון, והם מוחזקים בעיני עצמם יותר מוסריים, ובבוז ושאט נפש הם מוחזקים מתוך תפילותינו הלאומיות כל זכר של כמיהה ותקוה לשיבת ציון – הרי הם מבזים בזה את כל אחיהם היהודים, את העם היהודי כולו, ולועגים לאבותיהם ולכל הדורות הגדולים של עמנו, שכאילו היו בדרגה מוסרית נחותה מזו של ה' מובחרים' האלה.

ברם, הללו גם כופרים בתורה מן השמים ואינם מאמינים שה' בעצמו ציוה אותנו להקריב לפניו קרבנות, וכי הנביאים היו נביאי אמת כאשר ניבאו על החזרת העבודה לדביר ביתו של ה' – וכך הגם מופרשים ומובדלים בדעתם ובהשקפתם מכל שאר אחיהם היהודים, ואין להם כל חלק ביהדות המקורית הצרופה!.